

MEDICUL ALCIBLADE TAVERNIER ȘI ACTIVITATEA SA ÎN PRINCIPATELE ROMÂNE

Violeta-Anca EPURE¹

Cuvinte cheie: medic, Tavernier, Principatele Române, activitate, conflicte

Mots-clefs: médecin, Tavernier, les Principautés Roumaines, activité, conflits

Pe lângă secretarii domnitorilor fanarioți și preceptorii francezi angajați pentru educația beizadelelor sau a fiilor de boieri, printre primii francezi care au ajuns în Principatele Dunărene regăsim și medici: menționăm pe Jean-Baptiste-Marie Desmarests, „medic și chirurg de profesie”, recomandat de ambasadorul francez de Villeneuve domnitorului Nicolae Mavrocordat și pe Exupère-Joseph Bertin, anatomist francez care, la începutul carierei sale, s-a aflat în serviciul principelui Constantin Mavrocordat².

Pentru perioada de dinainte de anul 1820, sunt relativ puține informații despre medicii străini, despre activitatea lor științifică și profesională, mai ales că respectivii nu au făcut parte din serviciul statului. Deși unii dintre ei au desfășurat în Principatele Române o intensă și îndelungată activitate, uneori chiar pe parcursul a mai multe decenii, prea multe mărturii documentare despre numirea, încadrarea, salarizarea sau alte forme de recompensare a lor nu prea există. Pe de altă parte, în arhivele instituțiilor judecătorești sau polițienești, se mai păstrează mărturii privitoare la necazurile și supărările medicilor, „deopotrivă cu ceilalți contemporani ai lor”³.

¹ Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava – Facultatea de Istorie și Geografie, SUCEAVA.

² D. Berindei, *Constitution de la frontière spirituelle française dans les Pays Roumains*, în *RRH*, XXXV, 1996, 1-2, p. 4; V. Mihordea, *Un medic francez în curtea lui Constantin Vodă Mavrocordat: doctorul Bertin (1741-1743)*, în *RI*, XIX, 1933, 4-6, p. 139-155; G. Brătescu, *Le médecin français E. J. Bertin, archiâtre de Constantin Mavrocordato (1741-1743)*, în *RRH*, XXX, 1991, 3-4, p. 269-275.

³ G. Potra, *Din Bucureștii de ieri*, vol. II, București, 1990, p. 176.

Medicul Alcibiade Tavernier⁴ a fost medic ofițer în armata lui Napoleon; a fost luat prizonier în Rusia în timpul campaniei din 1812. După eliberare, a mai rămas pentru o vreme în Rusia, unde se bucura de o mare trecere datorită pregătirii sale medicale. Foarte îndrăzneț din fire, Tavernier s-a angajat în combaterea epidemiilor din ținuturile „exotice”: conform propriilor sale mărturii, a fost în Siberia, în Asia Centrală, în Siria, în Egipt. În Asia Centrală, a vrut să cerceteze mai îndeaproape cadavrele victimelor, chiar să facă și autopsii, lucru care nu i s-a permis. I s-a spus că răposații suferiseră destul în viață ca „să-și mai bată joc de ei și după moarte”. La nord de Lacul Aral, unde fusese invitat de „suveranul mării cete tătarești neatârinate”, a petrecut zece luni și a utilizat pe bolnavii săi un balsam antiholeric, cu rezultate bune⁵.

Alcibiade Tavernier a venit în Principate pe la 1820, poposind la început în Moldova, care era bântuită la vremea aceea de ciumă. A stat între 1819-1824 la Iași, Focșani și Galați, unde ar fi participat la aplicarea măsurilor sanitare adoptate pentru combaterea molimei⁶.

Din păcate, nu deținem mărturii documentare despre perioada petrecută în Moldova. În schimb, este cunoscut faptul că la începutul anului 1829, Alcibiade Tavernier se afla la București: la venirea generalului Kiseleff, a fost numit, alături de doctorii ruși Ostrogovski și Lacser (Lachier), în Comitetul suprem pentru înlăturarea ciumei. El chiar scria că fusese numit „doctor de căpetenie al Inspecției generale din Valahia”⁷. A rămas în funcție până în 1832, când a fost înlocuit, după

⁴ Un strămoș al medicul francez Alcibiade Tavernier, Jean-Baptiste Tavernier, a vizitat mai multe țări din Europa, iar din 1636 a pornit spre Asia. Vreme de 30 de ani, a întreprins șase călătorii pe continentul asiatic, ocupându-se cu negoțul de diamante și bijuterii, de pe urma căruia a reușit să strângă o avere impresionantă. A murit la Moscova, în 1686, în drum spre India. Negustor priceput, dar și fin observator, a publicat la Paris între 1676 și 1679 lucrarea *Les six voyages en Turquie, en Perse et aux Indes pendant l'espace de quarante ans* (3 volume). Lucrarea sa cuprindea și informații despre istoria Țărilor Române. Medicul Alcibiade Tavernier a fost un strănepot al negustorului Jean-Baptiste; într-o scriere a sa, Alcibiade Tavernier declara că era „strănepotul vestitului călător cu acest nume”. A. Tavernier, *Amărunțuri apărătoare și igienice pentru miserere sau holera-morbus și alte boale epidemice*, București, 1831, *passim*; G. Potra, *op. cit.*, p. 179.

⁵ A. Tavernier, *op. cit.*, p. 9, 17; G. Potra, *op. cit.*, p. 179.

⁶ D. D. Rosetti, *Dicționarul contimporanilor*, București, 1897, p. 181-182; G. Potra, *op. cit.*, p. 179; George Potra opina că medicul Tavernier a venit în Țările Române mânat de spiritul de aventură și de dorința de îmbogățire, deși el însuși afirma că s-a instalat în Principate „împins de iubirea de omenie”. A. Tavernier, *op. cit.*, p. 13; G. Potra, *op. cit.*, p. 180.

⁷ A. Tavernier, *op. cit.*, pagina de titlu; G. Potra, *op. cit.*, p. 180; V. Gomoiu, *Din istoria medicinei și a învățământului medical în România*, București, 1923, p. 83.

propria-i părere, din cauza intrigilor confratelui și conaționalului său, Alphonse Constant Marsille. Alcibiade Tavernier pretindea că în timpul epidemiei de holeră a vizitat personal peste zece mii de bolnavi, iar numai în București, ar fi scăpat de la moarte vreo mie de oameni; el consemna că doar vreo 10-15 oameni au murit și asta din cauză că fusese chemat prea târziu. Se pare că cifrele erau exagerate; I. Heliade Rădulescu confirma, cu toate acestea, că șapte lucrători din tipografia sa, care se îmbolnăviseră de holeră, au fost îngrijiți și salvați de doctorul Tavernier. Mai mulți locuitori din mahalaua care se afla între Podul Târgului de Afară⁸ și strada Toamnei, mai cu seamă armeni, au fost vindecați de holeră. De la respectivii armeni, doctorul Alcibiade Tavernier a primit numeroase acte de mulțumire, care s-au păstrat până în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, după cum mărturisea la 1965 un strănepot de-al său, medicul Constantin Tavernier. Heliade scria în „Curierul românesc”, nr. 33/1833 că el însuși asistase la „goana ce da acest doctor boalei aceștia, pretutindeni și mai vârtos în mahalaua armenilor. Călare pe cal îl vedea cineva alergând în fuga mare și închinat morții. La casa unde era chemat, el se asvârlea în mijlocul familiei celei mai desnădăjduite, fanatic întru a ajuta omenirea, uita că este tată a trei copilași fără mumă, își sumetea brațele urieșești, lua pe bolnav pe mâinile sale, îi făcea frecăturile trebuincioase, îi aplica singur doctoriile ce se cuvenea, și cu un alt bici, purtător de ger, răsboia și stingea toată flacăra viciului celui trăznitor al holerii”⁹.

Din păcate, tocmai în perioada în care a rezidat la București, doctorul Tavernier și-a pierdut soția și o fiică. Călătorul francez J. A. Vaillant consemna că nevasta și fata conaționalului său au căzut victime ale cutremurului din 1829, strivite de un perete al casei¹⁰. Nu avem certitudinea că această informație este adevărată, deoarece Tavernier însuși mărturisea în lucrarea sa despre holeră că, pe când se afla în Valahia, luptându-se cu maladia care-i „dijmuia pe oameni”, a avut nenorocirea să-și piardă nevasta și chiar mai mulți copii: „Atunci mi-a răpit și mie o nevastă tânără, înțeleaptă și virtuoaasă, și copii vredinci de iubire, pe care, lucrarea slujbei obștești cu care eram atunci însărcinat cerând cu tărie de la mine ca să lipsesc de-a pururea de-acasă, n-a fost mijloc nici într-un chip de a-i putea scăpa, precum

⁸ Calea Moșilor. G. Potra, *op. cit.*, p. 180.

⁹ *Ibidem*, p. 180, 182.

¹⁰ J. A. Vaillant, *La Roumanie ou Histoire, Langue, Littérature, Orographie, Statistique des peuples de la langue d'or, Ardialiens, Valaques et Moldaves, résumés sous le nom de Romans*, vol. II, Paris, 1844, p. 351; G. Potra, *op. cit.*, p. 180; I. C. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul Organic, 1834-1848*, București, 1915, p. 54.

am putut face pentru mine”. După acest episod, care l-a marcat profund, medicul Tavernier a devenit intrigant, stăpânit de mania persecuției, irascibil și certăreț¹¹.

La 19 octombrie 1829, consulul francez de la București, Hugot îi scria la Paris ministrului de externe al Franței, Polignac, că ciurma făcea ravagii în capitala valahă. În fruntea comisiei de sănătate se afla medicul francez Marsille. Hugot își informa superiorul că, în curând, medicul Marsille îi va scrie un raport despre situația din capitala valahă¹².

Doctorul francez a întocmit două lucrări medicale¹³, pe care le-a tipărit la București în 1831. Prima a apărut în limba română și franceză, pe două coloane și se numea *Détails préservateurs et hygiéniques relatifs au miserere ou choléra-morbus et autres maladies épidémiques (Amărunturi apărătoare și igienice pentru miserere sau holera-morbus și alte boale endemice)* (36 pagini). A doua lucrare purta numele de *Povățuiri despre holeră – holera-morbus*. Se pare că termenul „igienă” a fost folosit pentru prima dată în limba română în lucrările lui Tavernier. Heliade i-a luat apărarea lui Tavernier, acuzat de unii confracți care, nemulțumiți de greșelile de tipar din lucrările sale despre holera-morbus, îl acuzau pe medic că nu știe să scrie. Heliade arăta, printre altele, că lucrările au fost tipărite la o tipografie aflată abia la începutul existenței sale, ai cărei lucrători neexperimentați au lucrat mecanic și nu au mai făcut corectura textului. În plus, preciza Heliade, scopul lui Alcibiade Tavernier fusese acela de a aduce foloase oamenilor și nu de a arăta „frumusețea stilului și a limbei”.

A beneficiat de sprijinul consulilor francez și rus. Până în anul 1832, a reușit să-și „câștige în mod satisfăcător existența”, fără a deține proprietăți în capitala valahă sau în țară. După înlocuirea sa cu C. A. Marsille¹⁴, activitatea sa medicală a avut de suferit, clientela sa fiind întâmplătoare¹⁵. S-a emis și ipoteza că din acea

¹¹ A. Tavernier, *op. cit.*, p. 9; G. Potra, *op. cit.*, p. 180.

¹² E. de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XVII, *Correspondență diplomatică și rapoarte consulare franceze (1825-1846) culese de Eudoxiu de Hurmuzaki, publicate după copiile Academiei Române de Nerva Hodoș*, București, 1913, p. 222.

¹³ G. Potra, *op. cit.*, p. 180-181, 182.

¹⁴ Doctorul Alphonse Constant Marsille și-a luat doctoratul la Paris în 1822. Se pare că a venit la București în 1825, după alții la 1827. S-a însurat cu Sultana, fiica paharnicului Teodor Colceag și a soției lui, Maria, născută Câmpineanu. A deținut funcții importante și s-a bucurat de mai multe avantaje și atenții din partea domnilor Grigore Ghica și Alexandru Dimitrie Ghica. *Ibidem*, p. 187.

¹⁵ Este interesant că în august-septembrie 1833, când Comisia doctoricească a verificat diplomele medicilor și a publicat numele acestora, numele lui Tavernier nu figura pe nici o listă. George Potra a emis mai multe ipoteze menite să explice situația respectivă: fie nu avea diplomă, fie o pierduse,

perioadă, Tavernier ar fi fost angajat sau stipendiat de Consulatul Franței, de vreme ce a început să se ocupe de probleme ce nu aveau nici o legătură cu profesiunea sa. Se pare că această activitate i-ar fi adus multe dușmăanii din partea românilor, dar și chiar din cea a conașionalilor săi, A. C. Marsille sau J. A. Vaillant¹⁶.

Cum bănuia că doctorul Marsille avusese un oarecare amestec în îndepărtarea sa din funcția pe care o ocupase până în 1832, Tavernier a încercat să se răzbune. J. A. Vaillant relatează că Tavernier l-a reclamat succesiv pe Marsille consulilor Franței că practica medicina ilegal, că nu avea diplomă. Însă, planurile sale de răzbunare au fost sortite eșecului¹⁷. În noiembrie 1837, Châteaugiron, consulul general al Franței, căruia Tavernier îi câștigase încrederea prin fel de fel de informații despre treburile politice din țară, dând crezare spuselor sale, l-a trimis pe Felix Colson, atașatul său, împreună cu arnăuți și dragomani, să-l aresteze pe Marsille. Soția acestuia a alergat la domn și s-a plâns că soțul său nu se considerase niciodată supus francez și că nu fusese niciodată pe la Consulatul francez. Din ordinul domnului, arestarea doctorului Marsille a fost împiedicată cu ajutorul Agiei¹⁸.

Întârâtat de boierii ostili domnului Alexandru Dimitrie Ghica, consulul Châteaugiron a ajuns chiar până la o ruptură cu domnul muntean. Chestiunea a ajuns până la urechile ambasadorului francez de la Constantinopol, amiralul Roussin: acesta a dat instrucțiuni consulului francez de la București ca problema naționalității doctorului Marsille să fie decisă de o comisie mixtă franceză-română. Nu se știe cine au fost cei desemnați din partea Consulatului francez, dar de partea română au fost numiți juriștii Ștefan Bălăceanu, Manolache Arghiropol și colonelul Constantin Filipescu. În martie 1838, pe baza celor hotărâte de comisie, consulul Châteaugiron a primit ordin de la ambasadorul francez din capitala otomană să-l șteargă pe Marsille de pe lista supușilor francezi. Casimir Timoni, consulul Austriei la București, menționa că dușmanii domnului trimiteau prin Tavernier articole la ziarele franceze¹⁹.

În toamna anului 1832, Tavernier a fost implicat într-un incident neplăcut, împreună cu prietenul său, Thierrin de Mondonville²⁰. Pe când se aflau la vânătoare

fie n-o prezentase de vreme ce nu mai practica medicina, odată intrat în serviciul Consulatului Franței de la București. *Ibidem*, p. 182.

¹⁶ *Ibidem*, p. 181.

¹⁷ I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 55; J. A. Vaillant, *op. cit.*, p. 394; G. Potra, *op. cit.*, p. 187.

¹⁸ G. Potra, *op. cit.*, p. 187-188.

¹⁹ *Ibidem*, p. 188.

²⁰ Thierrin de Mondonville a fost pictor și fotograf în București; soția sa ținea un pension de fete în capitala valahă. Se pare că familia Thierrin locuiau în casa Ritoride, pe strada Colței nr. 42, colț

în pădurile de împrejurimile Bucureștilor, au fost atacați, bătuți crunt și jefuiți de banii și de lucrurile de preț pe care le aveau asupra lor²¹; evenimentul neplăcut s-a produs în comuna Herăstrău, cei doi francezi fiind agresați de țărani clucerului Dinu, omul de casă al clucerului Nicolae Trăsnea, episcopul spitalelor. Cearta și bătaia ar fi fost cauzate de o neînțelegere: străinii și ogarii lor au fost atacați de câinii țărănilor din sat, „apărarea legiuită și iertată de toate drepturile nu numai ale omului, dar și ale dobitocului”. Ca să scape, cei doi francezi ar fi tras cu pușca în aer. Cum țărani au crezut că ei le-au împușcat vreun animal și îndemnați de clucerul Dinu, furios poate că cei doi nu i-au acordat considerația pe care el credea că o merită, le-au aplicat celor doi francezi o bătaie cruntă. Pașania lui Tavernier și a lui Mondonville a fost urmată de o reclamație și de un proces care s-a întins pe durata câtorva ani. Clucerul Dinu, prin intermediul oamenilor săi sus-puși, se pare că a întârziat darea sentinței. Într-un final, Dinu a fost găsit vinovat; a trebuit să plătească o despăgubire formală de 800 de lei. Într-una din jalbele sale, Tavernier a anexat o listă cu pagubele suferite în urma incidentului: pe lângă o serie de „hârtii trebuincioase”, i s-au mai furat „735 de ruble rusești, un lanț de aur în valoare de 18 galbeni”. În plus, în urma bătăii, a zăcut trei luni la pat și a trebuit să petreacă alte trei luni la băile de la Bolboci, județul Buzău. În timp ce se întorcea de la Bolboci, în iunie 1833, Tavernier a fost din nou jefuit. În reclamația făcută ulterior, el îl identifica pe unul dintre hoți ca fiind omul clucerului Dinu. După ce l-au bătut destul de rău, hoții i-au furat vreo 300 de galbeni, bijuterii ale răposatei sale soții, nouă monede antice de valoare, haine și arme de preț, precum și „diplomele doctoricești pentru care am fost silit să mă călătoresc la academiile unde am învățat, ca să-mi iau altele, precum și alte atestate de titluri și decorații”²².

În 1833, Heliade, care-l simpatiza pe Tavernier, scria în „Curierul românesc”²³ că el este acela care a descoperit o metodă de a vindeca bolnavii de ciumă cu ajutorul gheții, precum și folosindu-se de o serie de frecții și balsamuri. Heliade consemna că gazetele din Lipsca, Magdeburg, Hamburg sau Praga, precum și revistele de clinică medicală și chirurgicală ale celebriilor medici Clarus și Radius au fost elogioase la adresa tratamentului cu gheață al doctorului Tavernier pentru tratarea ciumei orientale, holera-morbus, „ce a pricinuit groza și spaima Europei”.

cu str. Batiștei. *Ibidem*, p. 185.

²¹ *Ibidem*, p. 186-187.

²² *Ibidem*, p. 185-186.

²³ După „Jurnalul de Frankfurt” din 12 octombrie. *Curierul românesc*, V, 1833, nr. 53, p. 210-211; G. Potra, *op. cit.*, p. 181.

Gazeta de Frankfurt mai relatează și că Tavernier era inventatorul unui nou instrument „de fizică împotriva efectelor și exploziilor trăznetului atmosferic”, un nou tip de paratrăsnet, pe care inventatorul său îl denumise „Anti-Jupiter”. „Acest instrument apără într-o rază mai departe de o jumătate de leghe franțuzescă și nu este nicidecum supus schimbării; el subtrage de zece ori mai mult electricitatea decât acela al nemuritorului Franklin, fără să fie promejdios ca acela”. Deși invenția doctorului Tavernier a făcut vâlvă la început, ea nu a avut efect practic²⁴.

În octombrie 1833, Ion Câmpineanu și I. Heliade Rădulescu au întemeiat „Societatea Filarmonică”, care avea rolul de a contribui la dezvoltarea culturii prin întemeierea și constituirea unui teatru național. Cum Rückman, consulul rus, nu privea cu ochi buni această societate și a acționat pentru desființarea ei, Câmpineanu și Heliade s-au decis să întemeieze o „Societate secretă”. Se pare că, în ciuda faptului că alegerea membrilor s-a făcut cu scrupulozitate, printre cei 22 de membri se număra și Tavernier. În timpul unei ședințe, medicul francez l-a acuzat pe Cezar Bolliac că i-ar fi cerut otravă cu ceva vreme în urmă pentru a-l ucide pe un dușman de-al său, un pictor polonez. Tavernier a refuzat să dea urmare unei asemenea cereri, dar după câteva zile respectivul pictor a și murit otrăvit. Tavernier îl considera pe Cezar Bolliac nedemn de a fi membru al societății. Între cei doi a izbucnit o ceartă, în timpul căreia aceștia au schimbat cele mai grosolane și triviale insulte²⁵.

La 10 ianuarie 1834, doctorul Tavernier a cerut Marii Logofeții a Dreptății să-i confirme unele declarații primite de la cei pe care i-a salvat. Cererea era redactată în limba franceză și era semnată „dr. Alcibiade de Tavernier, cavaler și membru al mai multor Academii”. Din corespondența sa purtată cu autoritățile de la acea vreme, reieșea că „pe trecuta vreme, când năpraznica boală a holerii săcerea natura”, Tavernier și-a oferit serviciile pentru „folositoarele sănătății publice”²⁶.

Înainte de plecarea generalului Kiseleff din Principate, care-l prețuia pe doctorul Tavernier și chiar îl însărcinase cu realizarea lucrărilor despre holeră, medicul francez, care avea mulți dușmani în București și care rămăsese și fără slujbă, a plecat la Brăila, unde fostul medic al orașului, „Fabriț” sau „Fabriciu”, după un an petrecut acolo, luase decizia de a se întoarce în Franța la 7 aprilie 1834. La 13 august 1834, Tavernier obținea prin contract²⁷ postul de doctor al orașului. În respectivul

²⁴ G. Potra, *op. cit.*, p. 181; Idem, *Petrache Poenaru, ctitor al învățământului în țara noastră*, București, 1963, p. 150.

²⁵ Idem, *op. cit.*, 1990, p. 188-189.

²⁶ *Ibidem*, p. 183.

²⁷ Contractul a fost publicat fragmentar de N. Iorga în *Cei dintâi ani în noua Brăilă românească*, București, 1929, p. 48; I. Vîrtosu, *La Brăila trei doctori (1833-1836)*, în *Analele Brăilei*, 1930, 1, p. 31-

contract încheiat cu primarul orașului, se specifica că Alcibiade Tavernier își va da tot interesul „spre căutarea orășenilor ce se vor îmbolnăvi”. Persoanele cu o stare materială bună și care doreau să beneficieze de serviciile unui medic, puteau încheia cu el o înțelegere scrisă pe termen de un an. La început, respectivii trebuiau să dea jumătate din suma stipulată în contract, iar restul, la împlinirea acestuia. De asemenea, Tavernier se angaja să nu pretindă nimic de la cetățenii săraci: „în orice vreme mă vor chema, ziua sau noaptea, sunt dator a merge și a-i căuta cu toată userdia, până când nu va mai avea nevoie bolnavul trebuință de dohtor”. În schimb, la persoanele cu care avea contract, medicul francez se angaja să meargă „ori pe ce vreme mă vor chema fără a arăta vreo pricinuire sau zăbavă”. Dacă nu ar fi fost chemat, Tavernier se angaja să treacă pe la pacienții săi cel puțin o dată pe săptămână, acordând asistență medicală gratuită și slugilor celor abonați. În cazul nerespectării dispozițiilor contractuale, primăria orașului Brăila avea dreptul „de a-l depărta de această slujbă”. Leafa sa se ridica la 4000 de lei pe trimestru. La mai puțin de un an de la semnarea contractului, medicul Tavernier ajunsese la neînțelegeri cu primarul orașului, Antonie Fatuta. Respectivul menționa „răspunsul cu totul obraznic al dohtorului Tavernier”, lucru care nu-i mai permitea să rămână pe mai departe în slujbă, în oraș. A plecat din Brăila la 22 iunie 1835, după ce și-a încasat lefurile în întregime. Înainte de a pleca, se pare că l-a convins pe Constantin Hepites, tânărul medic al carantinei să rămână în locul său până la expirarea contractului, urmând ca la expirarea acestuia să fie angajat ca medic al orașului²⁸.

În luna ianuarie 1836, Tavernier îl reclama pe Matache Basarabescu, arătând că pe când era medic al orașului Brăila, pârâtul își luase angajamentul contractual de a-i da câte șase galbeni pe an pentru „căutarea familiei sale la întâmpinare de boală”. Basarabescu nu i-a mai dat banii, iar mai târziu s-a mutat la București²⁹. După vreo doi ani, în ianuarie 1838, Tavernier cerea Departamentului Pricinilor Dinlăuntru, prin intermediul Consulatului Franței, să-l oblige pe pitarul Iacovache Blehan să-și achite datoria pentru tratamentul medical acordat. La 11 mai 1838, Tribunalul poliției anunța că judecata se sfârșise, de vreme ce „chiar cinstitul General Consulat al Franței stăruiește a i se împlini dreptul său”. Tavernier a primit

37; G. Potra, *op. cit.*, 1990, p. 183.

²⁸ G. Potra, *op. cit.*, 1990, p. 183.

²⁹ Șeful Departamentului Pricinilor Dinlăuntru, Mihai Cornescu, scria că „nici nu este cu cuviință, dacă odată s-au suptscris și, pe temeiul aceștii suptscrieri, ducându-să jăluitoarul dohtor la Brăila, i-au căutat casa, să rămâie acum răbdător de dreptul său”. *Ibidem*, p. 184.

„pentru toate pretențiile dumisale” 20 de icosari vechi. În plus, el a trebuit să dea în scris că nu mai are nici o pretenție³⁰.

În Almanahul Curții și al Statului din Principatul Valahiei din 1838, printre numele a 36 de doctori în medicină, 29 de chirurgi și mamofi din Valahia, se regăsea, în prima categorie, și numele lui „Alțiadi” Tavernier. Menționarea sa în publicația oficială din anul 1838 era în măsură să infirme, după părerea lui George Potra, ipoteza susținută de P. Gh. Samarian și V. Gomoiu, conform căreia Tavernier ar fi plecat în 1837 pentru a se stabili la Vidin. Un asemenea eveniment s-ar fi putut produce, în opinia aceluiași cercetător, cu vreun an-doi mai târziu, de vreme ce Almanahul Statului din 1840 nu mai menționa numele lui Tavernier³¹.

În august 1841, doctorul Tavernier îl reclama pe maiorul Ștefan Pazaraz că respectivul nu dorea să-i plătească o datorie mai veche, încă de prin 1839, care depășea suma de 73 de galbeni împărătești pentru tratamentele aplicate fiului acestuia și altor membri ai familiei sale. Din jalba înaintată de medicul francez, rezulta că tratamentul³² ar fi durat două luni și jumătate. Din socoteala detaliată anexată la reclamație, reieșea tratamentul folosit de Tavernier: la o datorie mai veche de 23 de lei, se mai adăugau o alifie de clor de aur antiscrofulos, 42 de lei; un mehlem pentru armăsar, 6 lei; 48 de prafuri „împuțernicitoare”, 66 de lei; o sticlă cu o doctorie de gălci, 24 de lei; hapurile pe care i le-a prescris unui țigan, probabil vizitiul lui Ștefan Pazaraz, pentru vindecarea sifinției (sifilis), 63 de lei, precum și niște medicamente „curățătoare de sânge”, 29 de lei. În plus, în aplicarea acestuia, el ar fi fost ajutat și de fiul său, Aristide. După patru luni, s-a ajuns la învoiala ca Ștefan Pazaraz să plătească 20 de galbeni împărătești³³.

La 1 ianuarie 1843, Tavernier a devenit medic al județului Ialomița; din păcate, nu a ocupat mult această funcție deoarece el a murit la 25 iulie³⁴.

În anii ce au urmat, și alți conașionali de-ai medicului Tavernier au activat în Principate: menționăm numele suditului francez Charles Maisonable, care a ocupat și funcția de al doilea secretar al Societății de medici și naturaliști³⁵ sau pe acela al lui Leon Rattier. „Albina Românească” semnala la 17 mai 1845 că Leon Rattier, medic

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*, p. 183.

³² *Ibidem*, p. 184-185.

³³ *Ibidem*, p. 185.

³⁴ *Ibidem*, p. 186-187.

³⁵ D. Vitcu, *Contribuția alogenilor la procesul modernizării societății românești. Considerații preliminare*, în vol. *Național și social în istoria românilor. Profesorului Gheorghe Platon la a 70-a aniversare, AȘUI (serie nouă), Istorie, XLII-XLIII, 1996-1997, Supliment, p. 292.*

venit din Paris, ocupa funcția de proto-medic numit ca atare pentru reorganizarea „ramului medical” din Moldova. Activitatea lui Rattier s-a întrerupt în mai 1846, când a și demisionat. S-a emis ipoteza că Rattier a fost solicitat de Mihail Sturdza și de guvernul Principatului Moldovei ca să stabilească și să pună în fapt o organizare modernă a rețelei medicale din Principat după sistemul francez. De altfel, de numele medicului francez s-au legat bazele noii organizări medicale a Moldovei³⁶.

Toți acei sudiți francezi, fie ei profesori, medici, ingineri, arhitecți, artiști, librari, meșteșugari sau negustori, deosebindu-se prin formație, obiceiuri, moravuri și credințe religioase de pământeni, au constituit incontestabil un factor de progres, contribuind din plin la dezvoltarea cultural-artistică, științifică, edilitară și sanitară a Moldovei și Valahiei, la europeanizarea legislației civile și comerciale, la modernizarea Principatelor din prima jumătate a secolului al XIX-lea³⁷.

LE MÉDECIN ALCIBIADE TAVERNIER ET SON ACTIVITÉ DANS LES PRINCIPAUTÉS ROUMAINES

(Résumé)

Pour la période antérieure à l'année 1820, on a peu d'informations sur les médecins étrangers, sur leur activité scientifique et professionnelle, comme ceux-ci n'ont été point les employés de l'Etat. Le médecin Alcibiade Tavernier fut docteur officier dans l'armée de Napoléon. Celui-ci tomba prisonnier en Russie pendant la campagne de 1812. Alcibiade Tavernier arriva dans les Principautés vers 1820, premièrement en Moldavie, où hantait la peste. Il resta à Iași, Focșani et Galați entre 1819-1824, où participa à l'application des mesures sanitaires contre la maladie. On sait qu'au début de l'année 1829, Alcibiade Tavernier partit pour Bucarest. Avant le départ du général Kiseleff des Principautés, qui l'appréciait et même lui donna à réaliser quelques ouvrages sur le choléra, le médecin français qui avait beaucoup d'ennemis en Bucarest et qui resta sans emploi, partit pour Brăila, où il demeura presque une année. Le 1er janvier 1843, Tavernier devient le médecin du département Ialomița; malheureusement, il n'occupa longtemps cette fonction parce qu'il mourut le 25 juillet.

³⁶ V. Zirra, *Medici în Moldova veacului trecut: Dimitrie Samurçaș și descendența sa (III)*, în *AILAX*, XXVIII, 1991, p. 398-399.

³⁷ Stela Mărieș, *Supușii străini din Moldova în perioada 1781-1862*, Iași, 1985, p. 159, 160, 163.